

Familie Van den Berg

Het is al laat op de zaterdagmiddag van 16 september 1944 als twee kinderen op de Kerklaanbrug reikhalzend uitkijken naar de thuiskomst van 'DE HOOP 5'.

Hun vader is de vaste schipper op deze motorschuit en hij kan elk moment in De Lier aankomen. Moeder heeft er met het avondeten al rekening mee gehouden.

Het is al half zes geweest maar de motorschuit met hun vader is nog nergens te zien.

De kinderen gaan weer teleurgesteld naar huis.

Rond 22.00 uur staan onverwachts een politieagent en de pastoor op de stoep en die komen moeder vertellen dat vader nooit meer thuis zal komen.

Rond 1870 schafte Piet van Geest een eerste vrachtschuit aan voor het vervoer van allerhande goederen over Westlandse wateren: het schip kreeg de naam 'DE HOOP'.

De vrachtschuiten waren toen nog met masten en zeilen uitgerust, maar begin twintigste eeuw kwam de eerste motorschuit in dienst.

De handel en het transport over water namen toe en het aantal schepen werd uitgebreid. Ze kregen allemaal dezelfde naam 'DE HOOP' met een opvolgend nummer.

In 1924 werd in opdracht van Wed. P. van Geest een nieuwe vrachtschuit met een 24-pk motor te water gelaten. Deze motorschuit met 38 ton laadvermogen werd 'DE HOOP 5' gedoopt.

Door de groei van het vrachtverkeer over de weg was dit schip tevens ook de laatste uitbreiding van de vrachtvloot.

Velling. Westerlee. DE LIER

De Fa. Wed. P. van Geest onderhield voor de Tweede Wereldoorlog met meerdere schuiten een dagelijkse beurtdienst van groenteveiling Westerlee naar onder andere de groothandelsmarkten van Rotterdam, Haarlem en Amsterdam.

De schuiten namen op hun route ook groenten in op de veilingen van Maasland en Den Hoorn.

Op de terugweg werd meestal materiaal voor de kassenbouw meegenomen, zoals timmerhout uit de Zaanstreek, tuindersglas en staal.

Voor de tuinbouwbedrijven namen zij onder andere turf, potgrond, zand en stro mee. De schuiten kwamen bijna nooit leeg naar De Lier terug.

De beurtdiensten naar Haarlem en Amsterdam verliepen zoveel mogelijk via vaste schema's.

Op maandagmorgen werd de schuit op Westerlee met groenten geladen en rond het middaguur vertrok ze met bemanning voor een tweedaagse trip.

In de avonden arriveerden ze bij de marktkades in de stad en werden de schuiten met verse groenten vaak direct gelost. Op dinsdagochtend werd de retourvracht ingenomen en zo arriveerden de volgeladen schuiten aan het eind van de dag weer in De Lier.

Woensdagmorgen vroeg moest de retourvracht snel gelost worden om rond het middaguur weer met een volle lading groenten richting Amsterdam te vertrekken. En zo herhaalde dit patroon zich wel drie keer per week en was de zondag de enige rustdag.

Het laden en lossen van de schuiten was zwaar werk en altijd was er de spanning om op tijd op de bestemming aan te komen.

In de oorlogsjaren kon het transport van groenten en aardappelen vanuit Westerlee over het water nog lang doorgaan, maar na de zomer van 1944 ging dat snel veranderen.

De veiligheid van het vervoer over de weg, het spoor en het water kwam meer en meer in het geding, vooral vanwege beschietingen van Engelse en Amerikaanse jachtvliegtuigen die voor veel onrust en gevaar zorgden.

De geallieerden wilden hiermee de bevoorrading en logistieke routes van de Duitse bezetter dwarsbomen, maar bij deze luchtaanvallen waren helaas ook vele tientallen onschuldige burgerslachtoffers te betreuren.

De animo om het vervoer over de weg of het water voort te zetten nam daarom steeds meer af.

In september 1944 werd de grote spoorwegstaking uitgeroepen, waardoor de voedselvoorziening in het westen van Nederland onder druk kwam te staan.

Jan van den Berg (1901) werkte als schipper zijn leven lang bij de Fa. Wed. P. van Geest. Eerst als schippersknecht en later vele jaren als vaste schipper op zijn geliefde motorschuit 'DE HOOP 5', ook wel de 'Amsterdamse schuit' genoemd.

Jan van den Berg aan het stuurwiel van 'DE HOOP 5'. Een sleep met leeg fust hangt achter de motorschuit die hier op de Vliet of de Schie vaart.

Het varen was zijn lust en zijn leven. De vrijheid op het water en je eigen baas zijn, maakten het schippersberoep voor hem zeer aantrekkelijk. Hij genoot ook van de contacten op de veilingen en bij de handelsmarkten in de stad. De sfeer aan boord was kameraadschappelijk en altijd samen uit en samen thuis.

Op vrijdag 15 september 1944 vertrok Jan van den Berg weer met een volle schuit groenten en aardappelen vanuit De Lier richting Haarlem, samen met drie collega's.

Ondanks het gevaar van beschietingen onderweg wilden zij deze vracht groenten toch varen, omdat de mensen in de steden het voedsel nu eenmaal heel hard nodig hadden.

"Als wij het niet doen, wie dan wel?", was de reactie van Jan als men hem vroeg waarom hij deze gevaarlijke tocht ondernam.

Eén van de meevarende collega's heette Wubben. Wie de andere twee waren weet de familie Van den Berg niet meer, al zijn wel de namen Pellikaan en Boers blijven hangen.

Het lukte hen om de lading veilig in Haarlem af te leveren en op de terugweg werden er zakken meel geladen voor het Westland. Waar zij de lading meel hadden ingenomen is niet bekend, maar waarschijnlijk ruim voor Leiden.

Of het laden van deze retourvracht meer tijd kostte of dat de oorlogsomstandigheden en versperringen met extra controles voor vertraging hebben gezorgd is niet bekend, maar feit is dat de terugreis aanzienlijk langer duurde dan gepland.

Ze hadden verwacht aan het eind van de middag weer in De Lier terug te zijn, maar het was duidelijk dat ze dat niet meer zouden halen. Het werd mogelijk zelfs nachtwerk.

In de loop van de middag vlogen er onverwachts Engelse jagers over hun schuit. De mannen sprongen overboord en zochten dekking in het water achter het schip. Er werd echter niet geschoten en ze kwamen met de schrik vrij.

Rond 20.30 uur voer Jan van den Berg met 'DE HOOP 5' in de buurt van Leiden toen er plotseling vijf Engelse jagers opdoken die in een aanvalsvlucht op de motorschuit afkwamen.

Jan stond aan het roer en wilde zijn maten waarschuwen die onderdeks zaten.

De eerste vier jagers vlogen zonder gevolgen door, maar de laatste loste een vernietigend salvo op de motorschuit.

Jan van den Berg werd in zijn hoofd getroffen en collega Wubben werd in zijn arm geraakt.

Nadat de jagers vertrokken waren, hebben de ongedeede mannen de motorschuit aan de kant afgemeerd en is er snel doktershulp gehaald.

Voor Jan kwam die hulp te laat en hij is ter plekke aan zijn verwondingen overleden.

Een arts heeft het tijdstip van overlijden bepaald op 20.55 uur en dat is ook vermeld op de overlijdensakte.

Heden achttien September negentienhonderd vier en veertig,
verschenen voor mij, Ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente Leiden:
Jan van den Berg, Jacobus Johannes
oud acht en dertig jaren, Chauffeur
wonende te De Lier
die verklaarde, daarvan uit eigen wetenschap kennis dragende, dat op
achttien September dezes jaars,
te achttien September uur vijf en vijftig
binnen deze gemeente is overleden:
Jan van den Berg, Johannes Guirinus Antonius
oud acht en veertig jaren, Schipper-kraan
geboren te De Lier, wonende te De Lier, je,
aan de Lee, Haring, vijfde straat,
aan van de van den Berg, Antonius Kede,
Arthus, overleden te van: van, van,
van den Berg, wonende te De Lier.
Waarvan akte, welke is voorgelezen.
J. van den Berg

Officiële overlijdensakte opgemaakt in Leiden op 18 september 1944

Het lichaam van Jan van den Berg is samen met zijn persoonlijke spullen die avond nog vanaf 'DE HOOP 5' naar een mortuarium in Leiden gebracht.

We mogen ervan uitgaan dat de andere bemanningsleden diezelfde avond nog of de volgende morgen met 'DE HOOP 5' naar De Lier zijn gevaren.

De lokale autoriteiten in Leiden hebben contact opgenomen met de instanties in De Lier en zo kon het gebeuren dat een politieagent en de pastoor aan het eind van de avond bij de familie Van den Berg het droevige nieuws kwamen brengen.

De familie woonde vanaf het begin van de oorlog aan het Achterlaantje langs de Lee, waar Jan van den Berg ook regelmatig zijn motorschuit achter het huis afmeerde.

De volgende morgen, zondag 17 september 1944, is mevrouw Van den Berg samen met haar zwagers Koos en Piet van den Berg op de fiets naar het mortuarium in Leiden gereden. Zij hadden de zware taak het lichaam van haar man en hun broer te identificeren.

De fietstocht naar Leiden was zeer risicovol en regelmatig moesten ook zij in de slootkanten

wegduiken vanwege dreigende luchtbeschietingen.

Bij aankomst in het mortuarium kreeg de familie na de identificatie nog een schok te verwerken: Jan bleek van al zijn waardevolle spullen te zijn beroofd.

Het geld dat hij bij zich droeg voor betalingen onderweg was gestolen en ook zijn zilveren zakhorloge was weg. Zelfs zijn klompen en pet waren verdwenen.

Toen zij na afscheid te hebben genomen weer naar De Lier vertrokken, zagen ze bij toeval bij de ingang van het mortuarium het zilveren zakhorloge van Jan op de grond liggen. De dief had dit waarschijnlijk bij het vertrek in het donker laten vallen.

Op maandag 18 september 1944 is Jacobus Johannes van den Berg opnieuw naar Leiden gereden om officieel aangifte te doen van het overlijden van zijn broer Johannes Quirinus Anthonius van den Berg, oud 42 jaren.

Op diezelfde maandag is het lichaam van Jan naar De Lier gebracht en konden de kinderen en andere familieleden afscheid van hem nemen.

Overlijdensbericht van J. Q. A. van den Berg geplaatst in Dagblad Leiden en omstreken. Dit dagblad was destijds pro-Duits en er staat geen artikel in over de beschieting (mogelijk omdat ze niet wilden publiceren dat er geallieerde vliegtuigen boven Leiden vlogen).

Jan van den Berg is begraven op de katholieke begraafplaats achter de kerk. Er was geen geld voor een steen en een houten kruis was het enige houvast voor de familie.

Voor de twee kinderen Aad (1933) en Greet (1938) is het ook een zware tijd geweest.

Aad ging al vanaf zijn vijfde jaar af en toe met zijn vader mee naar Amsterdam en bleef dan ook altijd een nachtje weg. Slapen in het kleine roefje van de motorschuit en de reis op zich was altijd weer een spannend avontuur.

Het trieste overlijden van zijn vader heeft hij zijn hele leven als een groot verdriet ervaren.

De komst van de pastoor die de dood van zijn vader kwam melden op die afschuwelijke avond van 16 september 1944, heeft een grote en blijvende indruk gemaakt.

Aad kon goed leren, maar moest op jonge leeftijd als kostwinner de tuin in.

Moeder Van den Berg ging aan het Achterlaantje kostgangers houden om aan wat extra inkomsten te komen. Een aantal jaren later is zij hertrouwd met een weduwnaar die zijn vrouw in de oorlog verloren had.

De liefde voor het varen had Aad dus met de paplepel meegekregen. Zijn grootste wens was om net als zijn vader te gaan varen, maar hij werd bij de opleiding afgekeurd omdat hij kleurenblind was.

Uiteindelijk is hij via Dirk Hoogenraad bij Brinkman terechtgekomen en daar heeft hij veertig jaar met heel veel plezier als vertegenwoordiger gewerkt.

Sinds 1985 woonden Aad en Corrie aan de Lierweg in De Lier en toen hij in 1998 een eigen sloep kocht, kreeg die de naam van de 'Amsterdamse' motorschuit van zijn vader: 'DE HOOP 5'. Daar was hij nog altijd trots op.

Op de schoorsteenmantel had hij een foto van zijn vader staan met collega's op de motorschuit. En

daarnaast een glazen stolp waarin het teruggevonden zilveren zakhorloge als een van de weinige tastbare herinneringen liefdevol werd bewaard.

Zo was Jan van den Berg ruim 76 jaar geleden een van de vele burgerslachtoffers van geallieerde luchtbeschietingen. Zijn moed en vastberadenheid om onder gevaarlijke omstandigheden toch met zijn schuit op pad te gaan, is binnen De Lierse gemeenschap te lang onderbelicht gebleven.

Aad van den Berg is op 22 november 2018 op 85-jarige leeftijd overleden. Hij zou het eerbetoon aan zijn vader zeer zeker op prijs gesteld hebben. Ook zus Greet draagt deze tragische periode al een leven lang met zich mee. Zij hoopt dat er met de postume aandacht voor het moedige optreden van haar vader in het najaar van 1944 alsnog iets wordt rechtgezet.

Dit artikel is op verzoek van de familie Van den Berg tot stand gekomen. Zij hebben ook belangrijke informatie verstrekt en de herinneringen met ons gedeeld. Daarnaast dank aan de familie Van Geest voor het beschikbaar stellen van aanvullende gegevens over de schuiten van het voormalige transportbedrijf.

Jan den Hoed
Stichting De Timmerwerf

De Lier, december 2020